

Anteckningar förda vid föredrag i kulturhuset Kajutan, Henån, den 4 december 2013.

Författaren, poeten och tidningsmakaren Göran Greider talar om **Våldets språk och fredens**, om makten och media, indoktrinering och sanning.

Göran Greiders (GG) inledningsord till kvällens föredrag visar hur humor och allvar går hand i hand med seriösa politiska och samhällsengagerade frågor. Han säger "Jag säger som kungen, roligt att vara på Tjörn!" Tillägger sedan att "de stora broarna ger den bästa bilden av en civilisation, men också av hur det kan gå med civilisationer". (Almöbro-olyckan 1980).

GG ger en kortfattad beskrivning av sin bakgrund som journalist och författare. Han har skrivit biografier om Dan Andersson och Olof Palme, läste idéhistoria på universitetet, arbetade på Dagens Nyheter som journalist i många år, innan han blev chefredaktör för Dalademokraten. GG har alltid sett **klass - och rättvisefrågorna** som viktiga för att förstå ett samhälles utformning, han har alltid haft ett **pacifistiskt** sinne och menar, att det var ett viktigt beslut att vägra värnplikt. I humorns tecken skildrar GG ändå sin tid i Katrineholms fängelse som föga heroisk, snarare en trevlig tid tillsammans med skattefifflande pizzabagare, som åstadkom goda fikastunder.

"Temat ikväll är ju fredens språk och våldets", säger GG, "och då är den pacifistiska grundhållningen viktig, även om fredsrörelserna inte är aktiva idag". Han påpekar behovet av **motvikt** till den militaristiska traditionen, som återinträtt och till de samhällsförändringar, som idag medför fler "konfliktytor, som uttrycker sig i våld". **Fredens språk utgör en fredshandling**, säger GG och gör här en association till sina studier i **evolutionsläran**. Hur kan man förstå vem människan, homo sapiens, är? Hur utvecklades denna varelse "innerst inne", frågar GG och man förstår, att han frågar sig, om det finns medfödda fredliga anlag. GGs slutsats är, att homo sapiens, "när hon klev ut ur regnskogen", var mycket klen och svag i jämförelse med de stora rovdjuren. Utifrån Charles Darwins lära blev det evolutionärt viktigt att samarbeta för att klara artens överlevnad. "Det blev en akord av gemenskap". I människans nervsystem, säger GG, finns en s.k. spegelneuron, som medför att, i mötet med en annan varelse, ett härmningsbeteende uppstår, en sorts "resonansrum". Människor imiterar varandra, det uppstår sociala smittor, allt från en gäspning till en vänlighet.

Ett indiskt ordspråk lyder: "Ett leende återvänder till sändaren". GG sammanfattar evolutionsbiologins långa historia med ett evangelium: "Homo sapiens strävar efter samarbete". Detta är en god socialistisk grund att stå på, för att understryka pacifismen, och det handlar inte om att människan är "snäll", det gäller överlevnaden. "Men tyvärr", säger GG, "finns också den negativa aspekten, att bara vi människor sysslar med mobbning och startar krig".

Samarbetsförmågan speglas av språket, menar GG. Han hänvisar till sin egen uppväxt i ett arbetarhem med få böcker med musik och texter av t.ex. Dan Andersson. Detta sitter djupt. Han beskriver sig som en musikanter och en "skrivande person". Och detta löste konflikter i hans psyke. GG gör skrivandet till en generell tillgång för oss människor, att vi genom att nedteckna olika tankar kan både lära känna oss själva och stärka vår identitet. I detta sammanhang menar GG, att stökiga ungdomar och förortskrångel skulle kunna få en konstruktiv lösning genom att inblandade personer bereds möjlighet att arbeta med sig själva och sin miljö genom "skrivandet". "På papperet kan man få syn på sig själv, man sitter ner och förklarar genom skrivandet, vem man är, man får en självkänedom". Själv tror GG, att han skulle varit en mycket mer "bråkig eller jobbig person", om han inte haft skrivandet som en "central akt". Redan som tonåring ville han ge ut dikter men refuserades, fortsatte då att bombardera Bonniers med 3 – 4 manus i veckan "tills de gav upp". Språket bidrar till att människan hittar sin harmoni och balans – bättre går knappast att beskriva **litteraturen, och skrivandet som en fredens akt!** GG läser här två dikter om sin uppväxt i Vingåker och den livssituation, som var både trygg och utmanande och naturligt moraliskt väckande. Slutraden i första dikten "Skuggad" lyder: "... ät upp det sista nu, så att vi slipper slänga!"

Den andra diktens innehåll belyser föräldrarnas situation, pappans sjömanskap, mammans ansvar för barn och hem. GG fångar sedan det generella dilemmat för alla oss människor, **att vi oroar oss mer för det förflutna än för den hotande framtiden.**

Med dikterna vill GG på nytt betona att fredens språk utgörs av människors tillbakablickande minne av det sammanhang man är sprungen ur, att **sammanfatta sitt liv ger människor större stabilitet, en inre balans.** Litteraturen är ett fredens språk, själva läsakten har en lugnande effekt och en person, stillasittande med en bok, "gör ingen skada mot omgiv-

ningen”, säger GG. Om politikerna ägnade sig mer åt litteraturen skulle världen bli bättre.

Till litteraturens språk hör även konstuttryck, film, musik, etc. GG exemplifierar med Timbuktus och hip-hop-gruppen Kartellens hätska raplåt om Jimmy Åkesson och GG menar, att språket, dessa oppositionella texter, utgör en desarmering av och oskadliggörande av hat och motsättningar inom en själv. Viktigt är dock GGs påpekande att ”litteraturen styr ju inte vad vi sedan gör i samhället”.

Två linjer i vårt samhälle sammanhänger med och utgör källan till **våldets språk**:

- den **militaristiska traditionen**
- det **ojämlika samhället** som konsekvens av marknadsliberala värderingar och vågen av nyliberalt marknadsspråk.

GG ger en historisk återblick på både den svenska och västeuropeiska samhällsutvecklingen. Från 1950 till 1981 minskade löneklyftorna i Sverige, därefter vände trenden. **Arbetslösheten** betonas vara en stor ojämlikhetsfaktor och de ”hotande reservoarerna av våld” har visat sig i Husby, i de många förortskravallerna i England och Frankrike. Nicolas Sarkozy talade nedsättande om slödder och pack, oerhört kränkande för invandrade människor. I Ungern finns starka nynazistiska grupperingar och tydlig judedeförföljelse. I hela Europa, säger GG, ”har energier av aggression byggts upp”. 30% arbetslösa i Grekland har lett till att nynazister nu sitter i parlamentet. GG påpekar också den ”dåliga dialektik”, som blir följderna av att vänstern tillämpar alltför fräcka metoder för att demobilisera Sverigedemokraterna. Situationen snarare förvärras därav. Människor, som nu säger sig kunna lägga sin röst på Sverigedemokraterna, ger GG ett ”underbetyg”. Dessa väljare är inte nazister, men de har inte satt sig in i partiets bakgrund med ruggiga tilltag. SD bygger hat. Våldets språk intensifieras på detta sätt.

GG fortsätter att tydliggöra, hur försåtligt **marknadstänkandet och nyliberalismen** skapar ojämlikheter i samhället, varvid **konsumismen** är en stor bidragande faktor. När två människor möts görs en automatisk värdering av den andre. På 10 sekunder avläses en persons position på status-

stegen, och konkurrensfenomenet, statusjakten, är ett faktum. Konsumtion ökar skillnader mellan människor, ifråga om ägodelar men också i fråga om tillträdet till olika förmåner. Just bilen är en symbol för överkonsumtion och GG kallar bilen för ett "konsumistiskt föremål". Han menar, att aktionen att bränna bilar utgör ett våldsspråk med symbolisk innebörd, en protest mot den ojämlikhet, som många människor upplever. En bränd bil står utanför konsumtionen...

Konflikter, våld och övergrepp hör till dagens situation, i USA, i Väst. GG hänvisar till en amerikansk ekonom, **Andrew Frank**, som skriver om ämnet "the relationship between human behaviour and economic analysis". Han har bl.a. beskrivit följderna av George Bushs sänkta skatter för överklassen och den "**konsumistiska kedjereaktion**, som fortplantade sig ner genom hela det sociala systemet". De fattiga lånade pengar för att nå samma status som de rika och finanskris följde.

En sammanfattande åtgärd, av en socialdemokratisk regering, som önskar ett fredligare samhälle, är att höja skatten för de rika. Man får inte backa för att många blir sura, säger GG. Om inget görs ber man om spänningar och våld i samhället. Våldets språk förekommer i form av vissa ord och begrepp. Ropar du högt: "arbetslinjen!" blir folk skrämde och känner sig marginaliserade. GG läser en **dikt** från sin mobil. Den handlar om klyftorna i samhället och är en inledning till en **antologi om arbetsskador**.

Innehållet i dikten framhåller kroppsarbetet som bas för ett samhällsbygge, man bär barn, kött, håller tunga bormaskiner, det finns ett kroppsarbetets glädje men också monotoni, vanmakt. "En statsminister borde ha jobbat med kroppsarbete, försäkringsläkaren, den högsta kasten, likaså. Kroppsarbetet skall ha en rättmätig plats i världen. Om kroppsarbetaren döms ut så rasar också samhället".

Den andra källan till våldets språk är den **militaristiska traditionen**. GG säger sig ha en allergi mot just denna tradition men är noga med, att han inte dömer enskilda människor. Han beskriver som exempel en omtyckt arbetskamrat, som var fascinerad av vapen i alla upptänkliga former. Likaså tar GG personligen avstånd från jakt. Han ger samtidigt en nyanserad bild av den komplexa frågan om vargjakt i Sverige och det krig, som pågår mellan länsstyrelsen och representanter för lokalbefolkningen i vargdrabbade områden som Värmland och Dalarna. I Malung sågs två vargar mitt i stan. Men folk tog inte anstöt utan kände sig på något sätt hedrade av

varens närvaro. Varghatet har istället att göra med den stora frustrationen hos människor i glesbygd över statsmakternas ointresse för bygdens fortbestånd genom nedrustning av kollektivtrafik, postgång, affärer,. Staten bryr sig om vargen men inte om samhällets problem. Det finns således en social källa för aggressionen mot vargen, som ses som ett sändebud från staten.

Den återinförda storskaliga militaristiska traditionen menar GG hade sitt upphov i nio november 2001, dråpslaget mot World Trade Center, för evigt inristat i mänskligheten. Därefter följde en enorm upprustning och kamp mot terrorismen och som svepskäl för brott mot folkrätten i Irak, i Afghanistan. "En skymning sänker sig då över västvärlden", säger GG, "konservatismen breder ut sig, medborgerliga rättigheter urholkas, många fångas av den militära retoriken, vi får en utdragen krigstid. Krigshandlingar påstås av de militära myndigheterna inte skada civila. Retoriken dödar. En normalisering av krigstillståndet inträder, och vid de svenska insatserna i Libyen infann sig i Sverige en positiv militaristisk ton av att vi är med". Fredstanken har fallit långt ner på agendan och den enda följden av svensk medverkan i ett vapenfabriksbygge i Saudiarabien var att försvarsministern avgick. Ett annat tecken på militarisering i Sverige är att värnplikten ersatts av en yrkesarmé. Det svenska neutralitetsbegreppet har utgått och vi är så nära lierade med NATO att frågan om, när vi skall gå **UR** Nato är befogad. En stor majoritet av svenska folket är dock fortfarande emot en uttrycklig Natoanslutning. Partierna vill inte ens diskutera det. Vad gäller vapenexporten uttalar Stefan Löfven hellre i allmänna termer att det är bra att exportera. Militära övningar sker på svenskt territorium, i Norrland, i Göteborgs skärgård, utan att några större protester mobiliseras.

GG framhåller sin favorittänkare, antimilitarismens hjälte, **Rosa Luxemburg**, för att t.ex. förstå skäl till att vapenindustrin består, ett fundament för krig. Hennes logik var att kapitalister är osäkra om den civila marknadens obeständighet men att det alltid finns stater, som upprustar med krigsmateriel av olika slag, och stater har en mycket stark och pålitlig köpkraft. Socialistiska partier sa 1914 "aldrig mera krig", men chauvinismen ledde ändå till att de sa ja till upprustning. En olymp av antimilitärer och pacifister behövs. Ännu en **dikt** har GG tillägnat två svenska soldater, vilka dött i Afghanistan den 7 februari 2010. Dikten är en vidräkning med

själva krigets oförsonlighet och trots stor sorg över situationen för de enskilda soldaterna lyder avslutningsraden, ”sörj de döda människorna, ej de döda soldaterna”.

GG har skrivit en biografi över Olof Palme och är mycket imponerad av dennes politiska viljeinriktning och förmåga att formulera ett språk för fredlig kamp. GG frågar sig, hur denne son av överklass och militärisk skolning kunde byta konservatism mot politisk vänster och demokratisk socialism. GG kopplar samman detta spørsmål med litteraturen som förändringskraft. Olof Palme var en läsande person, en litterär människa, och denna beläsenhet förlossade hans medvetendestruktur, säger GG. Detta i sin tur medförde hans val av fredskampen. Neutraliteten var ett viktigt värde för honom. En kluven personlighet fanns förvisso, men många människor hade en tilltro till Palmes antimilitaristiska idéer. Dock har ingen, efter Palmes bortgång kunnat förvalta det arvet. GG vill delge oss, att han sett många människor, till synes i djup begrundan, stå vid Olof Palmes grav på Adolf Fredriks kyrkogård.

GG sammanfattar i en mening sitt budskap ikväll:

Fredens språk, det är konstens och litteraturens språk, detta skadar ingen, men ur den växande ojämlikheten och de stora klassklyftorna i vårt samhälle uppstår aggression och våld, som ger den militaristiska traditionen vind i seglen. Minskade klyftor i samhället är vägen mot fred.

Publikens frågor till Göran Greider är många och både svaren och diskussionen blir en kvalificerad fortsättning på den inledande föreläsningen.

Språket och språkets amerikanisering belyses. Det svenska TV-utbudet är starkt influerat av amerikansk tv-stil. Det är våldets språk, som förmedlas. De massmediala debatterna här i Sverige, mellan partiledare och andra ledande personer, tar formen av ritualiserade dueller, konfrontation. Det uppstår inget samtal, ingen lyssnar, ingen argumenterar äkta, ingen dialog. Folkrörelseaktivitet är en stark motvikt.

En åhörare uppmuntrar till **positiva handlingar**, istället för klagomål och kritik. GG tar vara på denna synpunkt och fokuserar på vikten av att människor **organiserar sig**. Han understryker den positiva känslan och drivkraften, som fanns i just folkrörelserna. Att mötas och gå samman ger li-

vet mening. Att komma ut ur sin ensamhet, där man kanske bara bygger upp sin frustration över sakernas tillstånd och istället gå in i en förening för diskussion om åtgärder, kan ge glädje. GG ger ett exempel från sig själv, att han är medlem i en förening, som tagit sig an frågan om broarna över Västerdalälven. Oscar Wilde uttryckte sig tveeggat om det positiva med gemensamt politiskt arbete, "socialismen förstör många kvällar!" Men Rosa Luxemburg sa att om socialister inte kan vara glada är dom inte värda något och "om jag inte får dansa skiter jag i eran revolution!"

En synpunkt förs fram gällande organisationers värdegrund och hur vi ser på organisationer med nazistisk ideologi. Hur kan vi öva oss i motstånd mot denna sorts grupperingar? GG svarar, att det viktigaste ändå är, att människor organiserar sig kring olika världsbilder, det har ett egenvärde. GG upprepar: Stäng av bil, mobil och TV! Sätt er ner och skriv istället! En åhörare lägger till, ifråga om överkonsumtionen med dess ojämlikhetskapande: " Shoppa lite mindre, sänd pengar till hjälporganisationer istället". Flera i publiken vittnar om positiva föreningar med målet att t.ex. inte handla apelsiner från Israel, inte heller minkpälsar och angoratröjor som produceras med djurplågeri. GG är positiv till att människor engagerar sig men är ändå tvekande inför hur mycket konsumentmakt det går att åstadkomma. Indoktrineringen är avsevärd. GG hävdar istället nödvändigheten av politiska strukturella förändringar av ett samhälle, vilket inte kan ske genom enskild konsumentmakt. Undermåliga eller osolidariska varor skall inte importeras till landet, helst skall de inte ens framställas. Konsumentismen måste således angripas på systemnivå och med lagstiftning. Stöd gärna socialdemokraterna, säger GG. Många inom partiet tycker som jag. Men det finns en stor spricka inom S, mellan ledning och gräsrotter. GG är en stark gräsrot som vill dra sitt parti åt vänster.

Jämlikhetsfrågan belyses också med miljöpartiets idéprogram om en medborgarlön. Frågan ligger inte högt på agendan men är definitivt inte död. GG delger, i detta sammanhang, en tankemodell enligt flödet **politiska visioner - fakta - förnuft**. Medborgarlön i jämlikhetens namn är uttryck för en politisk **vision**. **Förnuftet** säger att t.ex. en positiv invandringspolitik blir ännu svårare, då det ekonomiska läget inte tillåter medborgarlön på någon rimlig nivå. **Ett faktum** som är allvarligt, är att vi i Sverige inte lyckats åstadkomma ett jämlikt samhälle trots att vi alla är överens om, att detta är grunden för ett demokratiskt samhälles positiva ut-

veckling.

En viktig infallsvinkel, hänförlig till dialog och jämlika möten, gällde de maktstrukturer och de härskartekniker, som tillämpas i många miljöer, på arbetsplatser, i politiska grupper. Dessa tekniker att få inflytande är också en variant av våldets språk. Medvetenhet, självtrygghet, kunskap och en smula humor kan kanske avvärja härskartyperna, det är GGs budskap. Vid flera tillfällen återkommer han till betydelsen av att känna sig glad, ett viktigt och inspirerande tillstånd för seriöst och uthålligt arbete för ett fredligt och jämlikare samhälle.

Många fler synpunkter framfördes men klockan tickade mot avslutning. GG läste ännu en dikt, **Tacksägelsedikten**, på begäran från publiken. Den är ett tack till livet, till alla människor och till ordet.

En varm, lång applåd till kvällens föredragshållare.

Vid anteckningarna Birgitta Edvinson

PS Göran Greiders dikter och annat han skrivit återfinns till stor del på nätet.